

Monitoring izveštaj o stanju digitalnih prava i sloboda u Srbiji maj 2015 - septembar 2015

Druga etapa monitoringa digitalnih prava i sloboda u Srbiji tokom 2015. godine potvrđuje nalaze prethodne - verbalno nasilje na Internetu u stalnom je porastu. Reakcije nadležnih i dalje se uglavnom svode na nasumičnu primenu klasičnih represivnih mera, dok se mediji, civilno društvo i Internet zajednica ovim fenomenom i dalje bave kao karakteristikom nekakve izolovane sajber sfere.

Share fondacija prati razvoj prava i sloboda u digitalnom okruženju od maja 2014, beležeći pojedinačne incidente i posledice koje ti događaji imaju na celokupan javni prostor u društvu. Za razliku od prethodnih, u periodu od maja do septembra ove godine jenjava fascinacija javnosti “botovima” i drugim oblicima manipulacije percepcijom javnog mnjenja, što ne znači da su ove prakse prestale. Takođe, u ovom periodu zabeležen je manji broj tehničkih napada na sajtove i blogove nego ranije. Akteri u slučajevima verbalnog nasilja i pretnji sve češće su političari i javne ličnosti, kao žrtve i kao počinioци.

“Selektivna zaštita” koju država pruža građanima izloženim pretnjama i različitim oblicima ugrožavanja bezbednosti na Internetu, poprima oblike ustaljene prakse, na šta Share fondacija posebno upozorava. Politički kontekst sve brojnijih sporova zbog javno izgovorene reči, nezainteresovanost nadležnih institucija za jedne i neuobičajena efikasnost u drugim slučajevima, umesto da potkrepi tezu o unapređenju rada pravosuđa - ostavlja utisak selektivne pravosudne zaštite.

Jedan od najupečatljivih primera predstavlja predistražni postupak koji je protiv Kokana Mladenovića pokrenut za manje od mesec dana od [podnošenja privatne krivične prijave](#), zbog intervjua koji je poznati pozorišni reditelj početkom jula dao [novosadskom portalu](#) “Moj Novi Sad”. Pošto je lični Mladenovićev stav o karakteru aktuelne vlasti, i načinu na koji će se takva vladavina okončati, dobio karakteristično tumačenje u provladinim tabloidima, slučaj je prokomentarisao i premijer Srbije na konferenciji za novinare posvećenoj rezoluciji UN o Srebrenici. Privatna krivična prijava službenika Narodnog pozorišta protiv Kokana Mladenovića podneta je 18. avgusta. Prvo saslušanje u policiji po nalogu Višeg javnog tužilaštva, Mladenoviću je određeno za 15. septembar.

Pojedini mediji su osnov za krivičnu prijavu najpre opisali kao “neovlašćeno pozivanje na rušenje ustavnog poretka”, da bi se kasnije ispostavilo da je postupak pokrenut po prijavi za krivično delo izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti. Predmet je okončan pošto je 16. septembra Više javno tužilaštvo u Beogradu [odbacilo](#) krivičnu prijavu protiv Kokana Mladenovića kao neosnovanu. Međutim, nepunih nedelju dana kasnije, publicista Ištvan Kaić je [podneo novu krivičnu prijavu](#) protiv Mladenovića zbog pozivanja na nasilnu promenu ustavnog uređenja, s tim što je ovog puta obuhvaćeno i preduzeće “Katapult konsalting” iz Subotice, izdavač portala “Moj Novi Sad”.

Na suprotnoj strani političkog spektra, u rekordnom roku je rešen slučaj [pretnji koje je urednik jednog tabloida uputio premijeru Srbije](#) preko društvenih mreža. Tom prilikom je takođe priveden advokat Dejan Krstić, koji je [pušten](#) da se brani sa slobode. Za samo deset dana, rešenje sudije za prethodni postupak od 18. avgusta, kojim je zameniku glavnog

urednika “Tabloida” Milanu Malenoviću bio određen pritvor, preinačeno je odlukom Višeg suda u Beogradu u blažu meru – kućni pritvor, uz primenu elektronskog nadzora [izabranu korišćenja interneta](#).

Utisak je da kada postoji politička volja, nema značajnih prepreka za procesuiranje pojedinih slučajeva. Među takve se nesumnjivo ubrajaju [prošlogodišnja istraga](#) pretnji bivšeg portparola Protivterorističke jedinice MUP-a Srbije Radomira Počuče, sada dopunjena novim slučajem, kao i nastavak suđenja vođi pokreta “Naši” Ivanu Ivanoviću zbog [objavlivanja spiska “30 najvećih srbomrzaca”](#). Krivično delo ugrožavanja sigurnosti osoba koje vrše neku od javnih funkcija, ali i službenih lica i novinara, oduvek su činile pretnje, zastrašivanja, pozivi na linč i organizaciju ubistva. Poslednjih godina, internet postaje najčešća platforma za ovo krivično delo. U [izveštaju za prva četiri meseca ove godine](#), Share fondacija je detaljno popisala incidente u digitalnom okruženju u Srbiji u vezi sa tzv. zloupotrebom i cenzurom javne reči. Upadljivo je odsustvo prilježnosti istražnih organa u slučajevima kada su žrtve ugrožavanja sigurnosti “obični” ljudi ili njihovi neformalni predstavnici, novinari i aktivisti, najčešće kritični prema vlastima i preovlađujućim stavovima u društvu. Mediji retko daju [prostor upozorenjima](#) da reakcija države “mora da bude brza, pravovremena i neselektivna”.

Salve pretnji i uvreda na mrežama i po komentarima portala, izazvala je najava akcije [#sedamhiljada](#) koju je inicirao nekadašnji novinar B92, danas menadžer BBC-ja u Londonu, Dušan Mašić. Akcijom je 11. jula trebalo da bude obeležena 20. godišnjica genocida u Srebrenici, okupljanjem građana na platou ispred republičkog parlamenta u Beogradu. Poziv na učešće širio se društvenim mrežama, gde su i pretnje ubistvom, prebijanjem i progonom bile najbrojnije. Pretnje su posebnu težinu dobile kada je glavni urednik Večernjih novosti, Ratko Dmitrović, objavio tekst [“Mašić iz Londona”](#) u kojem ga označava kao sredstvo “Engleza” koji “do tančina” planiraju događaje u Srbiji, “hladno, hirurški i antisrpski”. Odlukom policije, okupljanje pred Skupštinom je zabranjeno iz bezbednosnih razloga. Dušan Mašić za Share kaže da nije prijavio pretnje, već da mu se policija sama obratila. “Sami su došli da obave razgovor posle tekstova u štampi, pa da vide sa tužiocem da li treba podneti prijavu. Milan Antonijević (Komitet pravnika za ljudska prava) je bio sa mnom na razgovoru”. Mašića do danas niko nije obavestio da li je istraga uopšte pokrenuta.

U nastavku predstavljamo pregled slučajeva koji su obeležili period od maja do kraja septembra 2015. godine, prema vrstama povreda i sa kratkim opisima.

A. Tehnički napadi na integritet sadržaja

Sajber napadi na sajtove u Srbiji u ovom periodu nisu bili previše intenzivni - iako su i dalje povremeno prisutni, nisu zabeleženi slučajevi poput [napada na “Teleprompter”](#) iz aprila ove godine, kada je ovaj portal tehnički gotovo potpuno onesposobljen za objavljivanje sadržaja.

Organizacija “Fridom haus” je u [izveštaju za 2015. godinu](#), kojim se analizira stanje u nekoliko oblasti (mediji, izborni proces, civilno društvo...) iz prethodne godine, izdvojila sajber napade na onlajn medije i privođenja tokom poplava zbog navodnog širenja panike na društvenim mrežama. Napominje se da su sloboda govora i nezavisnost medija pogoršani u odnosu na 2013. godinu, čak i pored usvajanja novih medijskih zakona s ciljem unapređenja transparentnosti vlasništva i finansiranja medija.

- Preuzimanje kontrole nad sistemom, nalogom i identitetom ili uticanje na rezultate sistema

1. Činjenje sadržaja nedostupnim

Sredinom maja je na info-portal za očeve *tata.rs* izvršen DDoS napad, što je urednik sajta Dejan Višekruna [objavio](#) na Tviteru. Na upit Share fondacije za više informacija o napadima, Višekruna je naveo da je to redovna pojava na “svaka dva meseca”.

Portal “Peščanik” je 18. juna [objavio informaciju](#) da je sajt “pod najjačim napadima koje su ikada doživeli”, te da je broj blokiranih IP adresa u danima uoči napada dostigao dve hiljade. “Rad samog sajta još uvek nije ozbiljno ugrožen. Naš novi server se dobro drži, za razliku od našeg sistem administratora koji nije spavao dve noći”, naveli su iz redakcije Peščanika. Takođe, pravni tim portala je od Višeg javnog tužilaštva dobio odgovor za jednu od tri tužbe podnete tokom prethodnih godinu dana zbog sajber napada na sajt, a koji su bili naročito intenzivni posle objavljivanja tekstova o plagiranim doktoratima i poplavama. Povodom najnovijeg napada, “Peščanik” je podneo novu krivičnu prijavu zbog krivičnog dela računarske sabotaže (čl. 299 Krivičnog zakonika).

Internet portal “Moj Bečej” je krajem juna pretrpeo sajber napad kojim je izmenjena naslovna strana sajta, pa je umesto redovnog sadržaja postavljena poruka Indonežanskih hakera za sajber slobodu, sa nadimcima članova ove hakerske grupe. Tehnički tim Share fondacije je stupio u kontakt sa redakcijom i pružio savete kako da unaprede svoje bezbednosne prakse u skladu sa platformom za sajt koju koriste (“Joomla”).

Srpska napredna stranka je početkom avgusta [objavila](#) da se na njen zvanični sajt vrše konstantni tehnički napadi, zbog čega je uveden i *Cloudflare* sistem zaštite. “Ozbiljni pokušaji rušenja (DDoS napadi) učestali su od oktobra prošle godine, a u poslednje vreme su intenzivirani. S obzirom na način i snagu napada, ustanovljeno je da su uložena značajna novčana sredstva kako bi se oborio sajt SNS”, navodi se u saopštenju.

Portal novosadskog Radija 021 [pretrpeo](#) je 15. septembra tehnički napad kojim je [kratkotrajno](#) bio onemogućen pristup sajtu. Kako je navedeno na zvaničnom Tviter nalogu ovog radija, to je bio osmi napad na njihov sajt u poslednjih godinu dana. “Činjenica jeste da je napad usledio neposredno nakon što smo objavili tekst ‘Pristalice SNS-a prekinule skup demokrata ispred Gradske kuće’, ali ne možemo znati da li taj naslov ima veze sa obaranjem sajta, i da li sa tim ikakve veze ima SNS. U svakom slučaju, pretpostavljam da će se ovakvi napadi dešavati sve češće, s obzirom na to da se zahuktava predizborna kampanja, a mi smo medij koji se bavi brojnim političkim i ‘škakljivim’ temama”, [izjavio je](#) glavni i odgovorni urednik Radija 021 Slobodan Krajnović za portal [mojnovisad.com](#).

2. Uništavanje i krađa podataka i programa

U periodu od maja do septembra ove godine nisu zabeleženi slučajevi uništavanja i krađe podataka i programa koji predstavljaju značajnije ugrožavanje digitalnih prava i sloboda.

3. Neovlašćeni pristup - neovlašćena izmena i postavljanje sadržaja

Bujanovački portal “Titulli” na albanskom jeziku pretrpeo je sredinom jula [sajber napad](#) kada su sadržaji sa sajta učinjeni nedostupnim. Napadu su prethodile pretnje koje je direktor Doma kulture u Bujanovcu Arsim Aslani uputio redakciji portala, tražeći od njih da uklone post sa Fejsbuka. Prema sajber forenzičkoj analizi Share fondacije, napadači su bazi sajta pristupili sa korisničkim imenom i šifrom, što može da znači da je neko došao do ovih informacija usled neadekvatnog čuvanja ili primenom malicioznog softvera. Portal Titulli je zbog napada podneo i krivičnu prijavu protiv nepoznatih počinitelaca.

Pregled slučajeva:

1. Činjenje sadržaja nedostupnim
2. Uništavanje i krađa podataka i programa
3. Neovlašćeni pristup - neovlašćena izmena i postavljanje sadržaja

U velikom broju slučajeva napadi se izvode kombinovanjem više sredstava i metoda napada, ali smatramo da je zbog boljeg razumevanja napada i efikasnije odbrane neophodno dati detaljan pregled poznatih sredstava koja se koriste za neovlašćeni pristup i druge nezakonite radnje. Dakle, metodološka klasifikacija sredstava za izvođenje tehničkih napada se nalazi u nastavku:

I Napadi korišćenjem malicioznog softvera (Malware attacks)

II Injeksija/ubacivanje malicioznog koda (Code injection)

III Izviđački napadi (Reconnaissance attacks)

IV Presretanje komunikacije (Interception attacks)

V Pristupni napadi (Access attacks)

VI Napadi preplavlivanjem (Flooding/Denial of Service)

#	Meta	Sredstvo	Kategorija	Datum	Kontekst
1.	tata.rs	VI	A1	13. maj	Redovna pojava na “svaka dva meseca”.
2.	“Peščanik”	VI	A1	16-18. jun	Najjači napad od osnivanja sajta, najmanje 2000 IP adresa učestvovalo u napadu; poređenja radi, u prethodnom velikom napadu na sajt dva meseca ranije učestvovalo 280 IP adresa. Sajt uspešno odoleo napadu.
3.	“Moj Bečej”	II	A1	29. jun	Izmenjena naslovna

					strana sajta tako da na njoj stoji poruka grupe indonežanskih hakera.
4	“Titulli”	I	A3	16. jul	Napadu prethodile pretnje koje je direktor Doma kulture u Bujanovcu uputio redakciji portala, tražeći od njih da uklone post sa Fejsbuka. Napadači su bazi sajta pristupili sa korisničkim imenom i šifrom
5.	Sajt SNS	VI	A1	8. avgust	Zvanični sajt Srpske napredne stranke pod konstantnim tehničkim napadima, zbog čega je uveden <i>Cloudflare</i> sistem zaštite.
6.	021.rs	VI	A1	15. septembar	Osmi napad na njihov sajt u poslednjih godinu dana; prema rečima uredništva, napad je usledio neposredno nakon objave teksta “Pristalice SNS-a prekinule skup demokrata”.

B. Nadzor elektronskih komunikacija, narušavanje prava na privatnost i zaštitu podataka o ličnosti

Većina slučajeva koji se tiču prava na privatnost, zaštite podataka o ličnosti građana Srbije i nadzora elektronskih komunikacija u periodu monitoringa nisu izazivali previše pažnje javnosti. Značajniju debatu o prisluškivanju i zloupotrebama službi bezbednosti otvorio je jedino slučaj navodnog prisluškivanja predsednika vlade Vojvodine i šefa opozicione Demokratske stranke Bojana Pajića, ali je fokus sa pitanja ustavnih garancija tajnosti komunikacija svih građana ubrzo pomeren na političke optužbe.

Republika Srbija se po [prvi put našla u izveštaju o transparentnosti](#) koji objavljuje kompanija “Tvider”. U izveštaju se navodi da su u periodu od 1. januara do 30. juna 2015. godine, državni organi Srbije od ove društvene mreže tražili podatke o tri korisnička naloga.

1. Elektronski nadzor

Anonimusi i Wikileaks su u julu ove godine globalnoj javnosti stavili na raspolaganje pozamašnu bazu elektronske pošte visokih službenika italijanske kompanije “Hacking Team”, jednog od najpoznatijih proizvođača i dilera softvera i opreme za nadzor elektronskih komunikacija. Share fondacija je [analizirala mejl prepiske](#) predstavnika kompanije “Hacking Team” sa državnim organima Srbije, tačnije sa pripadnicima Bezbednosno-informative agencije (BIA) i Ministarstva odbrane, u čijoj je nadležnosti Vojno-bezbednosna agencija (VBA) koja se spominjala kao potencijalni klijent. Iz komunikacije italijanske firme i državnih organa se može zaključiti da pregovori o kupovini softvera za špijuniranje nisu realizovani.

Predsednik Odbora Narodne skupštine za kontrolu službi bezbednosti Momir Stojanović je početkom septembra [izjavio](#) da bi ovlašćenja tog odbora trebalo proširiti na organe Ministarstva unutrašnjih poslova koji sprovode mere tajnog prikupljanja podataka - Upravu kriminalističke policije (UKP) i Službu za borbu protiv organizovanog kriminala (SBPOK). Prema Stojanovićevim rečima, navedene službe MUP primenjuju metode za tajno prikupljanje podataka više od sve tri bezbednosne agencije (BIA, VOA i VBA) zajedno.

Portal “Teleprompter” je krajem septembra [objavio](#) transkript telefonskog razgovora predsednika Vlade Vojvodine i DS Bojana Pajtića sa tadašnjom menadžerkom kompanije “CWP” Lidijom Udovički, koja iznosi tvrdnje o da je direktor “Elektromreža Srbije” Nikola Petrović iznuđivao mito od ove američke kompanije za priključenje njihovog vetro-parka na sistem “Elektromreža”. Pajtić je potvrdio da su transkripti [autentični](#), na šta je ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović [rekao da MUP i BIA nikada nisu prisluškivali Pajtića i Udovički](#), tvrdeći da je reč o “pokušaju destabilizacije zemlje”. Ministar Stefanović je dodao da postoje “koferi dokumenata” o prisluškivanju Aleksandra Vučića iz perioda 2008-2012. godine, dok je DS bila na vlasti. Narodni poslanik DS Dragan Šutanovac je najavio da će poslanički klub njegove stranke [predati zahtev](#) za formiranje anketnog odbora o prisluškivanju, povodom navedene afere. Parlament je u međuvremenu [odbio predlog](#) poslanika DS za formiranje anketnog odbora.

2. Narušavanje privatnosti komunikacije od strane privatnih aktera

Prema [Fejsbuk postu](#) glavnog urednika nedeljnika “Kikindske” Željka Bodrožića, neko je krajem maja izvršio upad u njegov i redakcijski mejl nalog i slao poruke koje navodno sadrže poverljiva dokumenta u prilogu. Bodrožić je upozorio sve koji su primili ovakve mejlove da ih odmah obrišu. Automatizovane provale u naloge zaštićene preslabim šiframa, koji se zatim koriste za spamovanje reklamama ili u finansijskim prevarama, relativno su česta pojava. Posebno je rizično kada sumnjiv sadržaj stigne sa naloga koji je uobičajeno pouzdan ili liči na poverljiv izvor - slične taktike korišćene su protiv aktivista u Bahreinu čiji su računari na taj način bili zaraženi [špijunskim softverom FinSpy](#).

Portal “Teleprompter” je [objavio](#) detalje iz navodne privatne mejl prepiske lidera pokreta “Dosta je bilo” Saše Radulovića, koje je u prvi mah [preneo](#) i dnevni list “Kurir” na čijem sajtu taj tekst [više nije dostupan](#). Izvor “Telepromptera” je bila bivša Radulovićeva saradnica iz Ministarstva privrede, u vreme kada je Radulović bio ministar. U pokretu “Dosta je bilo” [tvrde](#) da su mejl adresa Saše Radulovića i poruke izmišljeni, kao i da će pokret [tužiti](#)

“Teleprompter” i “Kurir”. “Radujemo se što će ‘Teleprompter’ i ‘Kurir’ značajno pomoći finansiranju naše kampanje na predstojećim izborima”, [navodi](#) se u saopštenju pokreta DJB.

3. Povrede regulative zaštite podataka o ličnosti

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić je [pokrenuo postupak nadzora](#) nad kompanijom “Igl hils”, zaduženom za izgradnju projekta “Beograd na vodi”. Posle informacija od građana da “Igl hils” sakuplja kopije ličnih dokumenata potencijalnih kupaca stanova, Poverenik je od kompanije tražio izjašnjenje o tome da li je elektronska poruka koja se pojavila na internetu autentična, tj. kakva se obrada ličnih podataka vrši, u koju svrhu, kao i o pravnom osnovu za prikupljanje podataka, količini prikupljenih podataka, korisnicima, eventualnom iznošenju podataka o ličnosti građana Srbije iz zemlje i slično.

Pregled slučajeva:

1. Elektronski nadzor
2. Narušavanje privatnosti komunikacije od strane privatnih aktera
3. Povrede regulative zaštite podataka o ličnosti

#	Akteri	Kategorija	Datum	Kontekst
1.	Željko Bodrožić, “Kikindske”	B2	28. maj	Neovlašćen upad u lični i redakcijski mejl urednika “Kikindskih”, slanje mejlova sa “poverljivim dokumentima” u prilogu.
2.	Saša Radulović, Teleprompter	B2	8. jun	Portal objavio delove privatne prepiske bivšeg ministra, aktuelnog lidera pokreta “Dosta je bilo”, čiji je navodni izvor bivša saradnica u ministarstvu; prepisku inicijalno preneo i tabloid “Kurir”, na čijem sajtu taj sadržaj više nije dostupan; autentičnost demantovana, najavljena tužba.
3.	Hacking Team	B1	13. jul	Baza mejlova italijanske kompanije za proizvodnju špijunske opreme objavljena na Wikileaks-u pokazala da su državni organi Srbije testirali i pregovarali o kupovini opreme.

4.	UKP i SBPOK	B1	8. septembar	Službe MUP primenjuju metode za tajno prikupljanje podataka više od sve tri bezbednosne agencije (BIA, VOA i VBA) zajedno.
5.	Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, "Igl Hils"	B3	21. septembar	Poverenik pokrenuo postupak nadzora nad kompanijom koja učestvuje u izgradnji Beograda na vodi i zatražio da se izjasne da li prikupljaju podatke o građanima, kakva se obrada vrši, u koje svrhe itd.
6.	Bojan Pajtić, Lidija Udovički, Teleprompter	B1	29. septembar	Portal objavio transkript telefonskog razgovora premijera Vojvodine i tadašnje menadžerke privatne kompanije CWP, o navodnom pokušaju direktora EMS da iznudi mito od kompanije; Pajtić potvrdio autentičnost, vlasti demantovale.

C. Prekoračenje slobode izražavanja i pritisci zbog aktivnosti i izražavanja na mreži (novinari, onlajn mediji, blogeri, aktivisti, pojedinci)

Pretnje i ugrožavanje sigurnosti svakako čine najčešći oblik povreda digitalnih prava i sloboda u poslednjem periodu izveštavanja. Ne treba zaboraviti ni slučajeve pokušaja kriminalizacije izražavanja stavova, poput opisanog slučaja Kokana Mladenovića. Ipak, bitno je naglasiti da krivične prijave nisu podnošene po službenoj dužnosti, već su postupke inicirala privatna lica. Važno je izdvojiti i fizički napad na Ivana Ninića, istraživača slučajeve korupcije i bivšeg novinara onlajn portala "Pištaljka". *Chilling effect* na slobodu izražavanja postaje sve jači kada je onlajn okruženje u pitanju, što se može videti i na primerima građana koji su imali probleme sa poslodavcima zbog svojih aktivnosti na Mreži, posebno kada su ukazivali na moguće zloupotrebe.

1. Iznošenje neistina

Advokat Veljko Delibašić, branilac kontroverznog biznismena Andrije Draškovića, [optužio](#) je u pismu medijima novinare Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) da [pripremaju](#) "medijsku hajku" na Draškovića kao "uvertiru za njegovo nezakonito hapšenje". Prema navodima redakcije KRIK-a, mediji su preneli navode iz Delibašićevog pisma a da pritom pozvali nikoga od novinara za komentar. Inače, KRIK je ranije [pisao](#) o Draškovićevoj povezanosti sa kockarskom industrijom u Srbiji.

2. Uvrede i vrednosni stavovi

Direktor Narodnog pozorišta u Nišu Ivan Vuković [sprečio](#) je početkom maja urednika portala “Južne vesti” Predraga Blagojevića da prisustvuje sednici Upravnog odbora pozorišta, zbog čega je predsednica Odbora Svetlana Dejanović Avramović prekinula sednicu. Krajem meseca, novinarka “Južnih vesti” Marija Vučić bila je [izbačena](#) sa sednice Upravnog odbora pozorišta, da bi sukob portala i direktora pozorišta kulminirao na Tviteru. Vuković je Predraga Blagojevića [optužio za “reketiranje”](#), tvrdeći da ga “Južne vesti” “pljuju zato što ne plaća reket”.

Novinar BIRN-a Slobodan Georgijev se na Tviteru našao na udaru zbog [tvitovanja](#) o odgovornosti za [pad helikoptera](#) u martu ove godine, u kome je život izgubilo sedam osoba. Georgijeva su drugi korisnici [optužili](#) da želi da profitira na nesreći, da nema srama, čak i da želi neku “fotelju” za sebe, aludirajući na Slobodanove opaske o “ćutanju” državnih funkcionera. Ovo je još jedan primer taktike napada na pojedince koji javnim funkcionerima postavljaju pitanja od javnog interesa.

Bivši ministar ekologije i prostornog planiranja Oliver Dulić je na Tviteru [vodio raspravu](#) sa drugim korisnicima u vezi sa popravkom fasade Narodnog pozorišta u Subotici. U prepisci su razmenjene brojne uvrede, a Dulić je korisniku “Šefica kabineta”, koji je započeo raspravu o pozorištu, poručio da će “videti za uvrede”, što je među učesnicima komunikacije protumačeno kao pretnja.

3. Ugrožavanje privatnosti

U navedenom periodu monitoringa, Share fondacija nije zabeležila ozbiljne slučajeve ugrožavanja privatnosti.

4. Pritisci, pretnje i ugrožavanje sigurnosti

Na adrese troje poznatih tviteraša - novinara BIRN-a Slobodana Georgieva, direktora Centra za praktičnu politiku Dragana Popovića i voditeljke Vanje Bahilj - [stigli su bedževi](#) na kojima je pisalo “Ja sam Miškov plaćenik”. Popović i Bahilj su uz šaljive komentare na Tviteru izrazili sumnju da je reč o “botovima” Srpske napredne stranke, dok je Georgiev odlučio da incident prijavi policiji. Slučaj potvrđuje da pojedinci i u fizičkom svetu mogu doživeti pritiske i uvrede zbog aktivnosti na društvenim mrežama.

Na privatni Fejsbuk profil glavnog i odgovornog urednika portala “Teleprompter” Danila Redžepovića 26. maja je [stigla](#) poruka sa fotografijom uznemirujuće sadržine (usmrćen muškarac) u kojoj se Redžepović upozorava da “zakoči” i “zaboravi sve i nastavi svojim poslom”. “Ova monstruoza fotografija nije stigla slučajno. Naime, urednik Telepromptera već danima radi na istraživanju jedne grupe ljudi iz političkog podzemlja, a cilj je bio da se stopira tekst koji će, po svemu sudeći, izazvati velike nemire u državnim organima i na političkoj sceni”, navodi se u tekstu koji je Redžepović posle incidenta objavio na portalu.

Srpska napredna stranka (SNS) je objavila [saopštenje](#) kojim je osudila “poziv na linč i destabilizaciju države” kao odgovor na tvit potpredsednika Demokratske stranke (DS) Gorana Ješića. Naime, Ješić je na svom privatnom nalogu [napisao](#) “Neće ovo baš ići

demokratskim putem...”, što je vladajuća stranka protumačila kao “priželjkivanje nasilja na ulicama”.

Nenad Mihailović, autor *web* emisije “Lični stav” koju [objavljuje na Jutjubu](#), navodi da mu zbog pitanja koja postavlja gostima, najčešće političarima, i provokativnog načina vođenja emisije [pretnje i uvrede](#) upućuju pojedini sagovornici, onlajn komentatori pa čak i prolaznici na ulici. Zbog ugrožavanja bezbednosti Mihailovića i njegovog partnera i saradnika Bojana Babića, [reagovalo](#) je i Veće gradske opštine Vračar. “Meni je samo tužno što država, bez mog prijavljivanja, nije našla za shodno da me zaštiti, bar na neki način koji je, možda, simboličan. Ja nemam poverenja u institucije, ali zašto se nisu ponudili. Reda radi”, izjavio je Mihailović za B92. Izuzetno ozbiljne pretnje i verbalne napade na Jutjubu i Fejsbuku Mihailović je ipak, zajedno sa svojim partnerom, odlučio da prijavi policiji koja je 13. avgusta napravila službenu belešku. Pretnje u komentarima na Jutjub kanalu “Ličnog stava” postale su naročito intenzivne posle [izdanja emisije](#) od 8. februara ove godine u kojoj je gost bio Vladan Glišić, lider pokreta “Dveri srpske”.

Krajem maja preko fejsbuka su upućene pretnje smrću poslaniku Demokratske stranke Draganu Šutanovcu i predsedniku Socijaldemokratske partije Borisu Tadiću, o čemu je Šutanovac [obavestio javnost na Tviteru](#). Sa profila pod imenom “Slobodan Ilić” Šutanovcu je poslata poruka da “njemu i njegovom kumu Borisu” treba “ispaliti metak u čelo”. Šutanovac je tokom juna na Tviteru [objavio](#) da je policija pronašla osobu koja je pretila, privela je i utvrdila da “nije opasna”.

Predsednik Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj je na Tviteru [pretio streljanjem](#) Nenadu Čanku, lideru Lige socijaldemokrata Vojvodine. “Određio sam tužioca, sudije, ekipe za privođenje i vod za streljanje. Molba za pomilovanje meni se podnosi”, napisao je Šešelj. Kao [razlog](#) za Šešeljevu reakciju se navodi [saopštenje LSV](#) o progonu građana hrvatske nacionalnosti u Hrtkovcima, za koji prema mišljenju te stranke “Šešelj ne sme izbeći pravdu u Srbiji”. Inače, govor mržnje na mitingu SRS u Hrtkovcima 1992. godine, kada je predstavljen spisak Hrvata koji “moraju da se iseles” iz ovog vojvođanskog mesta, čini deo optužnice protiv lidera radikala pred međunarodnim Tribunalom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji za krivično delo progona civilnog stanovništva.

Narodnom poslaniku Demokratske stranke Draganu Šutanovcu izrečena je opomena, kako je [objavio](#) na svom Tviter nalogu, zbog tvitovanja za vreme trajanja sednice Parlamenta 24. juna. Šutanovac je način na koji je sednicu vodio predsedavajući Igor Bečić (SNS) nazvao “sramotnim”, a pre toga je na Tviteru kritičkim tonom komentarisao tok sednice.

Na prostorije informativnog portala “Kossev” iz severnog dela Kosovske Mitrovice su početkom juna [ispaljeni hici](#). U napadu nije bilo povređenih, a urednica portala Tatjana Lazarević je za Tanjug izjavila da ne zna šta bi mogao da bude motiv napada. “Od svog osnivanja nismo dobili bilo kakvu pretnju, pa nam je samim tim i teže da shvatimo kakvu poruku šalje ovaj napad i koji je bio motiv napadača”, navela je urednica. U kontaktu sa redakcijom Share fondacija saznaje da se u okviru istrage, koja je u toku, pregledaju snimci sa kamera obližnje banke.

Posle [objave](#) pojedinih medija da je na sednici Vlade Srbije navodno podržala britanski predlog rezolucije o Srebrenici, ministarki građevine Zorani Mihajlović [upućene su pretnje](#) na

društvenim mrežama, u kojima su korisnici pozivali na njeno spaljivanje i streljanje. Ministarka Mihajlović [nije želela](#) da se izjasni o tome kako je glasala, ali su [spekulacije](#) tabloida [dodatno](#) podigle [tenziju](#) pred obeležavanje 20. godišnjice genocida u Srebrenici.

Početak jula je obeležilo [policijsko "privođenje"](#) Fejsbuk naloga Dejana Aleksića, građanina Aleksinca. Posle njegovih objava na profilu zbog kojih je osumnjičen za poziv na organizovanje ubistva premijera Srbije, policija mu je pretresla kuću i pomoćne zgrade u dvorištu i oduzela kompjutere i telefone, prethodno načinivši rezervne kopije podataka. Međutim, policija je tom prilikom primenila izuzetno intruzivnu i problematičnu meru - tražili su šifru za Dejanov nalog na društvenoj mreži, kome su zatim pristupili i promenili šifru. Milojević je, prema sopstvenim rečima, uspeo da povрати pristup nalogu pomoću "štapa i kanapa", ali to ne menja činjenicu da je njegov onlajn identitet, što Fejsbuk profil svakako jeste, nekoliko dana bio potpuno dostupan policiji.

Adrija medija grupa, izdavač dnevnog lista "Kurir", [tužila](#) je portal "Teleprompter" zbog navodne povrede tržišne utakmice, tražeći naknadu nematerijalne štete od pola miliona dinara. Teleprompter je 5. jula objavio [tekst](#) u kome navodi da "Kurir" iznuđuje novac od narodnog poslanika Žike Gojkovića, kako ne bi pisao o sumnjama da je u ljubavnoj vezi sa bivšom mis Bosne i Hercegovine Slobodankom Tošić, koja se tada dovodila u vezu sa kriminalnim radnjama. Nedugo zatim je Srpski pokret obnove, čiji je Gojković poslanik, [najavio tužbu](#) protiv Telepromptera, zbog istog teksta, ali prema rečima urednika "Telepromptera" to za sada nisu učinili. Urednik portala Danilo Redžepović takođe je obavestio tim Share fondacije da je "Adrija medija grupa" protiv njega pokrenula proces pred Privrednim sudom u Novom Sadu, na šta je urednik odgovorio zahtevom da se proces prebaci u Viši sud u Novom Sadu.

U Beogradu je [nastavljeno suđenje](#) lideru pokreta "SNP Naši" Ivanu Ivanoviću, koji je u martu prošle godine objavio spisak "30 najvećih srbomrzaca", na kojem su se našli mnogi ugledni glumci, novinari, pisci i druge ličnosti iz javnog života. Krajem jula su saslušani narodni poslanik SNS Milovan Drecun i bivši član pokreta "Otpor" Srđa Popović. Drecun je rekao da je dobijao pretnje, ali da se ne oseća ugroženim, dok je Popović objavljivanje spiska okarakterisao kao "crtanje mete na leđima".

Policija je sredinom avgusta [privela](#) glavnog i odgovornog urednika portala "Južne vesti" Predraga Blagojevića, dok je izveštavao sa festivala "Nišvil", zbog toga što kod sebe nije imao ličnu kartu. Iako je pripadnicima policije pokazao novinarsku legitimaciju kako bi se identifikovao, Blagojevića su udarili dva puta u glavu i oduzeli mu mobilni telefon. Sva tri novinarska udruženja ([UNS](#), [NUNS](#) i [NDNV](#)) su zatražila da policajci koji su napali urednika "Južnih vesti" budu kažnjeni.

Nezavisno udruženje novinara Srbije je apelovalo na policiju da [istraži pretnje smrću](#) slobodnom novinaru iz Bele Crkve Stefanu Cvetkoviću. Prema Cvetkovićevim rečima, pretnje su počele posle pitanja o istragama u vezi sa zloupotrebama u Fondu za kapitalne investicije Vojvodine, koje je postavio premijeru Srbije Aleksandru Vučiću na konferenciji za novinare 7. avgusta. Pretnje odsecanjem jezika, klanjem i lomljenjem kičme, ali i ubistvom deteta, Cvetkoviću su upućivane na Fejsbuku, sa telefonskih brojeva iz Novog Sada i inostranstva. Share fondacija je stupila u kontakt sa Cvetkovićem, koji kaže da je policija

preduzela mere da zaštiti njega i njegovu porodicu i da bi uskoro mogao da očekuje konkretne informacije o pretnjama.

Viši sud u Beogradu je Nemanji Ristiću, koji je uredniku Informativnog programa B92 Veranu Matiću, ambasadoru SAD u Srbiji Majklu Kirbiju i Republičkoj javnoj tužiteljki Zagorki Dolovac putem mejla i društvenih mreža pretio streljanjem, [odredio meru](#) obaveznog psihijatrijskog lečenja. Prvostepenom presudom je takođe određeno da se Ristiću oduzmu mobilni telefon, dve SIM kartice, laptop, pištolj i mejl adresa.

Kraj avgusta je obeležio [napad na imovinu](#) Dragana Murara, poznatog aktiviste koji je pažnju Internet zajednice privukao komentarima na tviteru o stanju u Obrenovcu za vreme poplava i tokom obnove. Murar je na tviteru objavio da mu je neko probušio gume na automobilu i razvalio ulazna vrata od kuće. Iako je uplašen za svoju bezbednost, policija je kvalifikovala delo kao uništavanje imovine.

Istraživački novinar Ivan Ninić [pretučen](#) je 28. avgusta u kasnim večernjim satima. Ninić, koji je bio angažovan u portalu “Pištaljka”, Savetu za borbu protiv korupcije i Ministarstvu privrede, pokrenuo je u martu 2015. godine organizaciju civilnog društva “Centar za vladavinu prava”, čiji bi sajt trebalo da počne da objavljuje istraživačke priče. [NUNS](#) i [UNS](#) su osudili brutalni napad na Ninića. “Okolo 300 autorskih tekstova. Okolo 15 krivičnih prijava u Min. privrede. Rad na izveštajima Saveta za borbu protiv korupcije. Stiglo na naplatu”, [napisao](#) je Ninić na Tviteru.

Poslanik Demokratske stranke u Skupštini Vojvodine Goran Paunović je policiji [prijavio](#) da mu je Predrag Milošević Karasi, pokrajinski poslanik SNS, pretio “gepekovanjem” zbog [objavljivanja](#) fotografije na Tviteru. Paunović je na svoj Tviter nalog postavio [fotografiju](#) na kojoj Milošević, nekadašnji član DS, i premijer Srbije i predsednik SNS Aleksandar Vučić idu jedan drugom u zagrljaj.

Gradonačelnik Niša Zoran Perišić [tužio](#) je početkom septembra portal “Južne vesti” zbog “intenzivnih bolova i povrede časti i ugleda”, tražeći naknadu od pola miliona dinara. Razlog za pokretanje tužbe je intervju sa bivšim šefom pregovaračkog tima “El Niš” Radišom Spasićem, koji je tada [izrazio sumnje](#) da je Perišić umešan u nestanak novca iz fonda Elektronske industrije, što je gradonačelnik [demantovao](#).

Ištvan Kaić, u javnosti poznat kao saradnik Instituta za javnu politiku i autor više kontroverznih tekstova u domaćim medijima, [podneo je krivičnu prijavu](#) protiv Vesne Rakić Vodinelić i portala “Peščanik” zbog navodnog “pozivanja na nasilnu promenu ustavnog uređenja”. Na Peščaniku je 14. septembra objavljen tekst “[Država \(to sam ja!\) protiv Kokana Mladenovića](#)” autorke Rakić Vodinelić, profesorke prava u penziji, u kome ona brani pozorišnog reditelja od napada kojima je bio izložen zbog intervjua na portalu “Moj Novi Sad”. Nedugo zatim, Kaić je podneo [krivičnu prijavu](#) i [protiv izdavača Dejana Ilića](#), takođe čestog autora na “Peščaniku”, zbog [teksta](#) kojim je podržao profesorku Rakić Vodinelić i njene stavove.

Aktivista DS iz Zaječara Vujadin Milošević [uputio je pretnje](#) Dušanu Vojvodiću, novinaru i suvlasniku medijske kuće “Za media”. Prema Vojvodićevim rečima, povod za pretnje je tužba koju je podneo protiv Miloševića zbog “otvorenih pisama” u kojima je vređao

Vojvodića, a Milošević je 11. septembra na svom Fejsbuk profilu [napisao](#) da će “kristalna noć pasti dan posle izbora u Zaječaru”. NUNS je [osudio pretnje](#) Dušanu Vojvodiću i tražio od nadležnih organa da sprovedu istragu o pretnjama.

Bivši portparol Protivterorističke jedinice MUP Radomir Počuča je na Fejsbuku [poručio](#) premijeru Srbije Aleksandru Vučiću da “bolje [da] beži sam” ili će “proći kao Čaušesku” ukoliko se “duže zadrži tu gde jeste”. Više javno tužilaštvo je [raspisalo poternicu](#) za Počučom i donelo rešenje o određivanju pritvora. Prema informacijama koje je delio na društvenim mrežama, Počuča se nalazi u Ukrajini gde se bori na strani proruskih separatista. Protiv Počuče se već vodi jedan krivični postupak [zbog toga što je na Fejsbuku pozivao na nasilje](#) prema “Ženama u crnom” u martu prošle godine.

Novinarskoj ekipi portala “Istinomer” i njihovom sagovorniku, Dobrici Veselinoviću iz pokreta “Ne da(vi)mo Beograd”, beogradska Komunalna policija je krajem septembra [napisala prekršajne prijave](#) tokom priprema za snimanje intervjua ispred restorana “Savanova” na Savskom šetalištu, čiji vlasnik ne dozvoljava snimanje u blizini lokala. Prekršajne prijave su podnete zbog navodnog “ulaska na gradilište i ometanja službenog lica u obavljanju dužnosti”, iako površina na kojoj je ekipa “Istinomera” snimala nije bila obeležena kao gradilište. Portal “Istinomer” je Poverenici za ravnopravnost podneo [pritužbu](#) na rad Komunalne policije zbog diskriminacije na osnovu zanimanja i pretpostavljenog političkog ubeđenja.

Posle objavljivanja [teksta](#) o problemima migranata na sajtu “Balkan Insight”, koji vodi BIRN, novinarki Valeri Hopkins je u komentaru na tekst upućena pretnja od lica koje se potpisalo kao “Jovica Stanišić” (bivši načelnik Službe državne bezbednosti RS i optuženik pred međunarodnim Tribunalom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji). Uz komentar je postavljen i link ka video-snimku Stanišića sa Jutjuba, iz vremena dok je obavljao funkciju. Preteća poruka je bila napisana delom na srpskom, a delom na engleskom. “Jeli mala hoćeš ti da ti pravimo dosije u DB-u.... O opasnim stvarima pišeš u nekim lepšim vremenima se za ovo gubila glava... For who are you working this trust me if you aim ambassadors place, some place in EU parliament, news agency or similar position it is not worth of risking head”, glasio je deo komentara. BIRN je zbog ovog komentara podneo prijavu protiv nepoznatog lica Posebnom tužilaštvu za visoko-tehnološki kriminal.

5. Sloboda izražavanja na Internetu i radni odnos

Bivšem inženjeru u Rudarsko-topioničarskom basenu Bor Branislavu Mihajloviću je sredinom juna [uručen otkaz](#) zbog tvitova na njegovom [privatnom nalogu](#). Mihajlović je od svog bivšeg poslodavca najpre [dobio upozorenje](#) zbog [tvitovanja](#) o RTB Bor, kada je kritikovao način na koji posluje ovo preduzeće i direktora Blagoja Spaskovskog. Drugi inženjer iz iste kompanije, Milan Dejanovski, takođe je dobio [otkaz ugovora o radu](#) u vreme kada i Mihajlović, ali zbog toga što je navodno iznosio “uvrede, neistine, nepotpuno i netačno prenosio podatke o zaposlenima i poslodavcu” na konferenciji za štampu pokreta “Dosta je bilo”. Međutim, u julu je Osnovni sud u Boru privremenom merom [vratio](#) Mihajlovića i Dejanovskog na posao.

Radovanu Nenadiću je posle kritičkog pisanja na [društvenim mrežama](#) o postupku sudije Višeg suda u Beogradu Predraga Vasića uručen raskid ugovora o volonterskog radu bez obrazloženja. Postupak sudije Vasića, koji je nasledniku predratne jugoslovenske dinastije

Aleksandru Karađorđeviću uručio uramljeno rešenje o rehabilitaciji kao rođendanski poklon, bivši pripravnik u Višem sudu Nenadić je [okarakterisao](#) kao “sraman čin nedostojan sudijske funkcije”. Takođe, Nenadić je Visokom savetu sudstva [podneo](#) disciplinsku prijavu [zbog Vasićevog postupka](#).

Krajem septembra je [nastavljeno suđenje](#) u sporu novinarkе Jasminke Kocijan protiv novinske agencije Tanjug zbog omalovažavanja na radnom mestu. Kocijan tvrdi da se posle njene objave na ličnom Fejsbuk profilu o “akciji spašavanja u Feketiću” u februaru prošle godine, odnos direktorke Tanjuga i većine kolegijuma prema njoj znatno promenio. Kako je navela na ročištu, premeštena je na niže radno mesto i bila je diskriminisana na niz drugih načina.

Pregled slučajeva:

1. Iznošenje neistina
2. Uvrede i vrednosni stavovi
3. Ugrožavanje privatnosti
4. Pritisci, pretnje i ugrožavanje sigurnosti
5. Sloboda izražavanja na Internetu i radni odnos

U ovu kategoriju smo svrstali slučajeve i prema sledećim vrstama pravnih posledica zbog aktivnosti pojedinih aktera u onlajn okruženju:

- I Privatne tužbe
- II Krivične prijave
- III Privođenja i pritvori
- IV Značajne presude
- V Prekršajni postupci

#	Akteri	Pravne posledice	Vrsta povrede	Datum	Kontekst
1.	Vojislav Šešelj, Nenad Čanak	/	C4	6. maj	Šešelj, haški optuženik na privremenom boravku na slobodi, uputio pretnje smrću lideru vojvođanske Lige socijaldemokrata povodom saopštenja LSV u vreme godišnjice progona Hrvata iz Hrtkovaca.
2.	Goran Ješić	/	C4	7. maj	Funkcioner opozicione DS objavio tweet “Neće ovo baš ići demokratskim putem...”. SNS ocenila poruku kao poziv na linč,

					ulično nasilje i destabilizaciju države.
3.	Ivan Vuković, Predrag Blagojević, Marija Vučić	/	C2	7. maj	Direktor Narodnog pozorišta u Nišu sprečio novinara lokalnog portala da prisustvuje sednici UO; nešto kasnije novinarku portala izbacio. Sukob portala i direktora pozorišta kulminirao na Tviteru - Vuković optužio novinare da ga kritikuju zato što ne plaća reket portalu.
4.	Slobodan Georgijev	/	C2	12. maj	Novinar na meti korisnika društvenih mreža zbog tvitovanja o odgovornosti nadležnih za pad helikoptera.
5.	Slobodan Georgijev, Vanja Bahilj, Dragan Popović	/	C4	19. maj	Na adrese novinara i predstavnika civilnog sektora stigle pošiljke sa bedževima na kojima piše "Ja sam Miškov plaćenik"; jedan od njih Slobodan Georgijev prijavio slučaj policiji kao oblik pritiska-pretnje.
6.	Danilo Redžepović	/	C4	26. maj	Na Fejsbuk profil Danila Redžepovića je stigla fotografija mrtve osobe i upozorenje da "zaboravi sve i nastavi svojim poslom"; Urednik ocenio poruku kao pretnju zbog tekućeg istraživanja o aferi u vezi sa visokim predstavnicima vlasti.
7.	Dragan Šutanovac, Boris Tadić	/	C4	27. maj	Pretnje smrću sa FB profila "Slobodan Ilić", rečima da Šutanovcu i Tadiću "treba ispaliti metak u čelo"; mesec

					dana kasnije Šutanovac na Tviteru objavio da je policija identifikovala autora pretnji, privela ga i utvrdila da osoba nije opasna.
8.	Portal Kossev	/	C4	11. jun	Na prostorije portala u severnom delu Kosovske Mitrovice ispaljeni hici iz vatrenog oružja; istraga u toku.
9.	Branislav Mihajlović, Milan Dejanovski	/	C5	16-17. jun	Zaposleni u RTB Bor dobili otkaze zbog tvitovanja, odnosno javnog komentarisanja situacije u kompaniji i kritike aktuelnog direktora. Privremenom merom suda vraćeni na posao.
10.	Dragan Šutanovac	/	C4	24. jun	Poslanik DS tvitovao sa sednice parlamenta, kritikujući vođenje zasedanja, zbog čega mu je izrečena opomena.
11.	Zorana Mihajlović	/	C4	25. jun	Ministarka građevine na meti pretnji na društvenim mrežama, posle pisanja tabloida da je navodno podržala britansku rezoluciju o Srebrenici.
12.	Teleprompter, Adria medija grupa	I	C4	5. jul	Izdavač Kurira tužio građanski portal zbog navodne povrede tržišne utakmice, povodom teksta u kojem se navodi da Kurir iznuđuje novac od republičkog poslanika da ne bi pisao o njegovoj ljubavnoj aferi sa bivšom mis BiH.
13.	Dejan Aleksić	/	C4	8. jul	Građaninu Aleksinca policija onemogućila

					pristup privatnom FB nalogu posle objave statusa u kojem navodno poziva na ubistvo premijera.
14.	Oliver Dulić	/	C2	10. jul	Bivši ministar DS vodio žučnu raspravu sa korisnicima na Tviteru, i pritom vređao i pretio.
15.	Radovan Nenadić	/	C5	23. jul	Pripravnik iz Višeg suda u Beogradu dobio raskid ugovora zbog kritikovanja sudije koji je Aleksandru Karađorđeviću uručio uramljeno rešenje o rehabilitaciji kao rođendanski poklon.
16.	Advokat Veljko Delibašić, KRIK	/	C1	28. jul	Branilac kontroverznog biznismena optužio novinare portala KRIK za sprovođenje medijske hajke protiv branjenika, kako bi pripremili njegovo nezakonito hapšenje.
17.	Ivan Ivanović	II	C4	29. jul	Nastavak procesa protiv lidera pokreta "Naši", zbog objavljivanja spiska "srbomrzaca", saslušani narodni poslanik i bivši člana pokreta "Otpor".
18.	Stefan Cvetković	/	C4	7. avgust	Slobodnom novinaru iz Bele Crkve upućene pretnje nasiljem i ubistvom deteta, preko FB i sa telefonskih brojeva iz Novog Sada i inostranstva. Pretnje upućne pošto je na konferenciji za novinare postavio pitanja premijeru; policija preduzela mere zaštite.

19.	Nenad Mihailović, Bojan Babić	/	C4	13. avgust	Urednik web emisije "Lični stav" i njegov partner policiji prijavili pretnje i uvrede koje su mu uputili sagovornici u emisiji, kao i anonimni komentatori na društvenim medijima, koje se intenziviraju posle gostovanja predstavnika pokreta "Dveri".
20.	Predrag Blagojević	III	C4	16. avgust	Urednik portala Južne vesti priveden dok je izveštavao sa muzičkog festivala u Nišu, zato što nije imao ličnu kartu, iako je pokazao novinarsku legitimaciju; prilikom privođenja, policajci su mu zadali dva udarca u glavu i oduzeli mobilni telefon
21.	Kokan Mladenović	II	C4	18. avgust	Podneta privatna krivična prijava protiv pozorišnog reditelja zbog navoda u intervjuu za portal "Moj Novi Sad".
22.	Milan Malenović, Dejan Krstić	III	C4	18. avgust	Zamenik glavnog urednika "Tabloida" Milan Malenović i advokat Dejan Krstić privedeni zbog sumnji da su uputili pretnje premijeru i ministrima. Krstić je pušten da se brani sa slobode, dok je Malenoviću određena mera kućnog pritvora.
23.	Nemanja Ristić, Veran Matić, Majkl Kirbi, Zagorka Dolovac	IV	C4	27. avgust	Ristić pretio streljanjem direktoru B92, ambasadoru SAD i republičkoj javnoj tužiteljki, putem mejla i društvenih mreža; Viši sud odredio meru obaveznog psihijatrijskog lečenja, kao

					i oduzimanje tehnike, opreme i oružja.
24.	Ivan Ninić	/	C4	28. avgust	Pretučen istraživački novinar; na društvenoj mreži ocenio da je njegov rad na portalu Pištaljka, u Savetu za borbu protiv korupcije kao i u ministarstvu privrede "stigao na naplatu".
25.	Dragan Murar	/	C4	29-31. avgust	Aktivisti iz Obrenovca probušene gume i razvaljena ulazna vrata na kući, policija kvalifikovala delo kao uništavanje imovine.
26.	Goran Paunović, Predrag Milošević Karasi	/	C4	9. septembar	Poslanik DS u vojvođanskom parlamentu prijavio pretnje koje mu je uputio drugi pokrajinski poslanik, koji je iz DS prešao u SNS zbog podrugljive fotografije na Tviteru kojom komentariše njegovu promenu stranke.
27.	Zoran Perišić, Južne vesti	I	C4	11. septembar	Gradonačelnik Niša tužio lokalni portal zbog intervjua u kojem se političar dovodi u vezu sa proneverom novca iz preduzeća "EI Niš".
28.	Vujadin Milošević, Dušan Vojvodić	/	C4	11. septembar	Novinar i suvlasnik ZA medija podneo prijavu protiv poslanika Miloševca zbog "otvorenih pisama" u kojima poslanik vređa novinara; poslanik na svom FB profilu napisao da će "kristalna noć pasti dan posle izbora u Zaječaru"
29.	Ištvan Kaić,	II	C4	15.	Publicista podneo privatne

	Vesna Rakić Vodinečić, Dejan Ilić, Peščanik			septembar	krivične prijave protiv autora tekstova na portalu Peščanik zbog "pozivanja na nasilnu promenu ustavnog uređenja".
30.	Radomir Počuča	/	C4	16. septembar	Bivši voditelj TV Pink i bivši portparol PTJ MUP, preko FB naloga pretio premijeru Srbije da će proći kao Čaušesku; raspisana nova poternica. Protiv Počuče koji se navodno nalazi u Ukrajini već se vodi postupak zbog pozivanja na nasilje prema "Ženama u crnom.
31.	Jasminka Kocijan	I	C5	24. septembar	Nastavak suđenja po prijavi novinark Tanjuga zbog omalovažavanja na radnom mestu, koje je usledilo nakon njenih privatnih Fejsbuk komentara slučaja "Feketić".
32.	Istinomer, Dobrica Veselinović	V	C4	25. septembar	Komunalna policije u Beogradu sprečila rad novinarske ekipe portala i napisala im prekršajne prijave zbog ulaska na gradilište i ometanja službenog lica u obavljanju dužnosti; snimak incidenta je objavljen, deo na kojem su se novinari nalazili nije bio obeležen kao gradilište. Istinomer podneo prijavu zbog diskriminacije po osnovu zanimanja i pretpostavljenog političkog ubeđenja.
33.	Valeri Hopkins, NN	II	C4	25. septembar	Posle teksta o izbeglicama novinarki

	osoba				BIRN upućene pretnje smrću sa naloga predstavljenog pod imenom Jovice Stanišića, optuženika u Hagu; podneta krivična prijava protiv NN lica.
--	-------	--	--	--	--

D. Manipulacije u digitalnom okruženju

1. Lažno predstavljanje i krađa identiteta

U junu su se na [Fejsbuku](#) pojavili [lažni nalozi](#) Srpske pravoslavne crkve, dok je na Tviteru nalog "[SIN OD SPC](#)", koji deluje kao da predstavlja crkvu, počeo aktivnije da tvituje. Informativna služba SPC je [objavila](#) da ova institucija nema zvanične naloga na društvenim mrežama, odnosno da sve informacije i saopštenja za javnost objavljuje na svojoj zvaničnoj stranici, [spc.rs](#). "Ukoliko i kada Informativna služba Srpske pravoslavne crkve bude koristila društvene mreže, to će svakako biti objavljeno na adekvatan način", objašnjeno je u obaveštenju Informativne službe.

2. Zloupotreba mehanizama digitalnog okruženja (između ostalog i astroturfing, botovi itd...)

Posle objavljivanja teksta "[Greh i vrlina Saše Jankovića](#)" autora Momčila Grubača, na sajt dnevnog lista "Danas" je prema [rečima urednika portala](#) Gordana Brkića pristiglo više od 600 komentara čitalaca, uglavnom negativno intoniranih, u kojima se "Saša Janković proziva zbog odgovornosti u slučaju Gojković, optužuje da ruši aktuelnu vlast uz pomoć Zapada i slično". Brkić je na osnovu brojnosti i jednostranosti komentara zaključio da je u pitanju bilo "organizovano komentarisanje".

Prema pisanju portala "Teleprompter", sa Jutjuba su krajem jula [uklonjeni](#) pojedini snimci loto izvlačenja na TV Prva, za koje su se u javnosti [pokrenule ozbiljne sumnje](#) da je namešteno. Iako se na Jutjubu mogu [pronaći](#) brojni snimci spornog izvlačenja, pojedini su i dalje [nedostupni](#). Snimke je blokirala kompanija [Quiz Music Group](#) zbog navodnog kršenja autorskih prava. Ceo slučaj podseća na [afertu "Feketić"](#), kada su neosnovano uklonjene satirčne obrade priloga državne televizije u kojem je tadašnji prvi potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić snimljen kako navodno spašava dete iz snežne oluje kod vojvođanskog mesta Feketić. Inače, u danima posle skandala sa izvlačenjem dobitne kombinacije, sajt Državne lutrije Srbije je bio [nedostupan](#), što su Anonimusi Srbija [potvrdili](#) na svojoj Fejsbuk stranici.

Pregled slučajeva:

1. Lažno predstavljanje i krađa identiteta
2. Zloupotreba mehanizama digitalnog okruženja (između ostalog i astroturfing, botovi itd...)

#	Akteri	Kategorija	Datum	Kontekst
1.	Sajt dnevnog lista "Danas"	D2	10. maj	Posle teksta o ombudsmanu, sajt zatrpan uglavnom negativnim komentarima; urednik sajta ocenio da je reč o "organizovanom komentarisanju".
2.	SPC	D1	12. jun	Lažni nalozi na društvenim mrežama pod imenom SPC; crkva objavila da ne održava naloge.
3.	Korisnici platforme Jutjub, Quiz Music Group	D2	30. jul	Snimci spornog izvlačenja loto brojeva uklonjeni sa platforme po prijavi kompanije Quiz Music Group, zbog navodnog kršenja autorskih prava.

Zaključak

Za jednu malobrojnu i tehnički relativno nerazvijenu zajednicu, sajber sfera u Srbiji prilično je živopisan i uzbudljiv prostor kojem tek predstoji puna ekspanzija. Mane i prepreke njenom razvoju najčešće su odraz nedostataka društva u "oflajn" okruženju. Nivo diskursa na Internetu sve više podseća na prepucavanja, manipulaciju i govor mržnje, koji pretežno karakterišu tradicionalni medijski prostor Srbije od nedavne prošlosti do danas.

Share fondacija poziva netizene na direktnije učešće u oblikovanju dijaloga u našoj zajednici, a predstavnike vlasti i javne ličnosti na upoznavanje sa internet kulturom i poštovanje sajber sfere u kojoj se odvija značajan deo života čitavog društva.

Unapređenje zaštite ljudskih prava i sloboda u digitalnom okruženju primarna je obaveza države, a neprekidan nadzor nad izvršenjem ove obaveze vrhunska je građanska dužnost svih nas.

Monitoring izveštaj su podržali Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu, Fondacija za otvoreno društvo, Srbija i Civil Rights Defenders

Kingdom of the Netherlands

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

